

Елегія

Хвильовий Микола

«Минають дні, минають ночі...»

У грудні згнила зима, і тихий степовий городок знітився в облозі мовчазних нерухомих хмар:
— нагнав вітер із далеких Альпійських гір, через Карпатські верхів'я, через Дунай.

Прийшло Різдво.

Зідхали дзвіниці, і промерзло жевріла жура: сум неспокійної землі.

Цього року старожили не бачили різдвяних зір, бо небо стояло в сірій сорочці будня.

І була мряка.

І старий газетяр теж не бачив різдвяних зір. Був він сивий, древній, майже босоніж. Стояв біля ратуші на бульварі й казав мимохідцям:

— Може, купите газету?

Іноді мимохідці купували газету, іноді заклопотано проходили, іноді зупинялись і дивились на старого газетяра.

...А прийшов він восени, коли було прозоро, коли за кварталами пахли гречки...

...Але це було так неможливо давно!!! Це було за народження його прекрасної юности, коли тихий степовий городок стояв перед ним надзвичайною примарою.

І він подумав тоді про радість.

І урочисто залунало по кварталах:

— Радість!

І тоді було як мигдальні потоки під ударом весняного весла. Це був голубиний заспів до тієї синьої пісні, ім'я якій — життя.

Це був новий заповіт, що ми, волхви, бачимо на сході в темну ніч із хрустального Віфлієму...

— Але це було так неможливо давно! І це майже забулось, бо ж — неясні, туманні, мов перший сон за першого м'ятежного кохання, ці уривки, що виринають із тьми перед моїми старечими очима.

«Що це?» — подумав з тоскою старий газетяр.

І чув тоді: ніби раптом прокидалась природа, ніби дзвеніли, пливли й пропадали неясні відголоски з дальніх літ.

...Але це була ілюзія:
натовп таких міських
кварталів стояв у суворій мовчанці.
...Газети продавали й жваві пацани, і не любили вони старого газетяра, бо був невідомий, невідомо звідкіль і похмурий.

І ще не любили:
— зійшов на великий шлях, по якому йдуть, дико, по-звірячому
озираючись.

...І був ще з ним, із старим газетярем, древній пес, що покірно
шкульгав за ним і ніс підсліпуваті очі на асфальт...
— пес: вовна прилипла попелом і лізла, падала на землю, щоб угноїти землю.
Пес не гавкав, а тільки тихо й нудно вив: на світанках шумів скляний мороз, а
пес був голодний. Іноді пес кидав старого газетяра й блукав на базарі, біля
рундуків, де били його закаблуками, де гризли його молоді бадьорі пси.

...Вранці тихий степовий городок оживав. Виходили заспані горожани, плентались по мостовій
візники, вилітав із гаража єдиний на всю округу виконкомівський автомобіль і з вереском мчав
у туман, розганяючи обивательських курей і зграї голодних собак.

Тоді біля редакції — теж єдиної газети з великими підзаголовками і з нудними традиційними
гаслами — грубим шрифтом — суєтились газетярі.

Кожний знав:

— Треба скоріш!

Треба схопити стос паперу з промовами, статтями про всесвітній пожар:

«Ми на горе всем буржуям
мировой пожар роздуем;
мировой пожар в крови...
Господи, благослови!»

— треба схопити й бігті, захопити всі переулки, всіх обивателів, щоб —
— ж и т и о д и н д е н ь .

І старий газетяр ніколи не встигав за пацанами, і завжди йому з веселим сміхом, що звучав, як
«колокольчик», пацани підставляли ніжку, щоб старий газетяр упав у грязь!

І старий газетяр падав у грязь, розкидав сьогоднішні газети; потім поспішно збирав їх,
обтрушувався і, покірний, з кінським калом на лобі, спішив, спотикаючись, до бульвару.

На бульварі проходив день.

Але й увечері старий газетяр був там же, де праворуч від каланчі стояли стільці. Увечері
старий газетяр тупо дивився на мимохідців.

...А бульваром проходило багато:
— одні бігли, другі шкульгали, треті раптом зупинялись і потім стурбовано відходили кудись.

...Тоді над головою колихались гілки акацій — була алея акацій. Акації розцвітали, коли в тихім степовім городку потоки мріяли про голубі пісні, про голубу журу і схвильовано бігли до срібних вод забутої ріки Лівобережжя...

Іноді пацани, побачивши старого газетяра, ховались за ріг і шпурляли відтіля в свого колегу грудки землі.

Тоді підводився, відходив до каланчі, за каланчу, до Зеленого Озера, де стояла самотня будка, а нижче лежало небо на поверхні брудної стоячої води...

Тиша. Далеко клекоче брук. Пес лежить і облизує попіл — на хвіст. (Мовчиш? — Мовчу!) Тиша. Далеко клекоче брук. Пес лежить і облизує попіл — на хвіст.

...Уночі старого газетяра не бачили на бульварі. І ніхто не знав, як він жив, як він живе. Бо кому це потрібно?
— бо йдуть молоді дні з юнацьким запалом грізними колонами по безмежних ланах часу. І відступають —
місяці,
роки,
тисячоліття
в глуху невідому безвість минулого.

Тихий степовий
городок знав і сум, і
Великдень цієї
боротьби.

...Коли на древній
дзвіниці
годинник протеленькає чверть на
восьму, коли повстане заокеанське
сонце, —
— вулиці знову
прокидаються, і тоді бреде
бульваром похила постать старого
газетяра.

...Так починається день.

...А зима
зовсім згнила, і шкульгає різдво в
мряку чвирі. Старожили не бачили в

ці дні різдвяних зір, і стояло небо в
сірій сорочці будня.

Старий газетяр теж шукав сузір'я
Оріона; але були самі мутні далі.
Десь дзюрчала вода, і тому, що вона
промжичила мозок, боліла голова.

Так

ріс

час:

— у грандіозній

боротьбі падали переможні дні, на
них падали ще дні, і росла гора, від
Гавризанкару вища, глибша від
океанських глибин. Тоді питали:

— Що це? Тоска чи радість?

...Але на далеких обрях знову
гриміли, знову наступали молоді
буйні дні грізними колонами.

Так

ріс

час!

...

О, я
знаю:
багато
думав
старий
газетяр
. Думав
про
юність,
думав
про те,
що
було,
чого не
було,
чого
хотіло
сь. Все
одійшло
о

велики
м
шляхом
часу...
О, я
знаю: і
моє
кволе,
старе
тіло
прокин
ється
колись
і
спитає:

—
Невже
кінець?
Але не
прокин
ється
світано
к.
О, я
знаю!..

...Ін
оді
старий
газетяр
ішов у
заозерн
ий
край.
Шкульг
ав
вище й
вище
на
кучугур
у по
кварта
лу
кавале
рійсько
го
полку.
За ним
шкульг

ав пес.

Тод
і в
одинад
цятій
сотні
був
пожар:
городо
к
поділив
ся на
сотні —
полков
ий
городо
к
степово
го
краю.

Шу
міли на
каланчі
, над
ратуше
ю.
Палахк
отіли
смоло
кпи;
під
навісом
тривож
но
дзвеніл
и й
саркал
и коні.

...
Старий
газетяр
виходи
в за
кварта
ли й
брів

бездорі
жжям,
на
північн
о-
західні
межі —
туди,
де
стояв,

я к
л е л е
к а,
п і д б
и т и й
б у р е
ю
д у б.

Дуб
наближ
ався. В
далекім
степу
горіли
огні. І
стояло
древнє
небо, а
позаду
тумані
и міські
оселі. І
здавал
ось, що
оселі
не
існують
, що
вони
відійшл
и в
далину,
за гору
перемо
жених
днів.

...С
тарий
газетяр
приход
ив до
дуба,
сідав
під
дубом і
озиравс
я.
Висіло
небо у
чвирі,
за
дубом
причаїл
ась
тиша. І
промер
зла
чужа
земля. І
все
було
чуже —
і земля,
і. межі,
і
квартал
и, і
кучугур
и, і
дальні
степові
огні.
Тоді
підходи
в пес і
тихень
ко вив.
Потім із
сходу
приліта
в
колючи
й вітер.
І
відчува

В
старий
газетяр
:

—
десь
тліє
торішні
й гній.

Підв
одився.

За
старим
газетяр
ем
підводи
лись
кучугур
и, і
сунулис
ь у
небо,
зливал
ись із
небом,
відходи
ли,
пропад
али, і
була
одна
сторож
ка
пустота
.

Ще
городк
а не
видно.
Тільки
за
Балян
им
Бором
маячит
ь

невідом
ий
нічний
огонь. І
був він
не
близьк
ий,
тільки
далеки
й,
тільки
чужий,
як чужа
земля,
де тліє
торішні
й гній.

...Огонь
стояв
на
шпилі
ратуші
і
був
надто
червон
ий.

...А
іноді
бачили:

— брів
старий
газетяр
по
дорозі
на
цвинта
р.

І
думав
старий
газетяр
:

—

Цвинта
р?

То
ді
пахли
могили
—
глибоко
й тихо.
Це був
запах
незнос
ного
чебрец
ю — він
ішов з-
під
білого
снігу.

. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .

Ст
арий
газетяр
прийшо
в у
городо
к
восени.

...І
згнила
зима.

З
Чорног
о моря,

з
Індійсь
кого
океану,
через
Малу
Азію,
прилеті
в
перший
теплові
й.

І
вже на
бульва
рі
снили
акації.

І
знову
бачили
старого
газетяр
а біля
мудрої
ратуші.
Пацани
ще
били
старого
газетяр
а
грудка
ми, і він
ішов до
Зелено
го
Озера,
до
каланчі
, за
каланч
у, до
самотн
ьої,
нікому
непотрі
бної
будки;

за ним
—
древній
пес.
Тоді
були
невесе
лі
голубі
дзвони:
то
йшов
піст, і
каланч
а
перекл
икалася
з
іншими
церква
ми.

...А
з
південн
ого
бігуна,
з
Австра
лії,
грізним
и
колона
ми ще
насува
лись
молоді
дні, і
відступ
али —
місяці,
роки,
тисячо
ліття в
глуху
безвіст
ь
минуло
го.

Старий
газетяр
це
знав.
Тільки
не
хотів
знати!..
(О, я
знаю:
старий
газетяр
не
хотів
цього
знати!)

...А
потім
розли
ась
ріка. По
вулиця
х
тихого
степов
ого
городк
а
летіли
вже
мільйо
ни
теплові
їв. Ріка
затопи
ла міст,
і не
було
дороги
до
кучугур
и, до
дуба.

Старий
газетяр
зажури
вся.

І от в
одну
тривож
но-
радісну
ніч,
коли
весняні
вечоро
ві
сутінки
пливли
над
Зелени
м
Озером
,
пацани
підстер
егли
старого
газетяр
а й
побили.

І таки
добре
побили
: тільки
через
два
тижні
він
вийшов
із
лікарні.

...А
потім
прийшл
а знову
тривож
но-
радісна
ніч:
ріка
нарешт
і
увійшл
а в

береги.
Ранком
до
мосту
прийшл
и
плотни
ки, і
зацюка
ли
сокири.

Скоро
над
рікою
повис
міст.

...Стар
ий
газетяр
вийшов
із
лікарні,
але він
не
пішов
до
редакці
ї —
пішов
на
північн
о-
західні
межі.

Одступ
али дні
й тягли
за
собою.
І відчув
старий
газетяр
:

—
десь
тліє

торішні
й гній.
І
падали
сили.

Ст
арий
газетяр
покірно
брів у
навіщо
ване:
ішов
туди,
де
стояв,
як
лелека,
підбити
й
бурею
дуб.

І
прийшо
в
старий
газетяр
, і ліг
під
дубом.
І, коли
у
дзвінкі
й
степові
й тиші
задзве
нів
перший
жайвор
онок,
старий
газетяр
глибок
о, на
всі
старечі
легені

зідхнув
і вмер.

То
ді
знову
тихо й
нудно
завив
древній
пес,
подиви
вся
підсліп
уватим
и
очима
на
старого
газетяр
а й
побрів
туди,
до
рундукі
в, де
гризли
його
молоді,
батьорі
пси.

. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .

...Завтр
а біля
дуба
найшли

мертво
го
старого
газетяр
а й
завтра
його
одвезл
и на
цвинта
р. За
два дні
за
старого
газетяр
а
забули.
Тільки
там, де
він
лежав,
залиши
вся
ледве
помітни
й слід.

...Але
біля
дуба
зацвів
уже
молоди
й запах
юного
невідом
ого
дня.

. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .
. . .

. . .
. . .

Тихого
ясного
ранку
над
древнім
степови
м
городк
ом
урочист
о
потопа
ли
голубі
дзвони.

Постійна адреса:
[http://ukrlit.org/khvyliov
yi_mykola/elehiia](http://ukrlit.org/khvyliovyi_mykola/elehiia)